

ÅRSSKRIFT 2010 MÅNGFALD I
KULTURLANDSKAPET

INNEHÅLLS FÖRTECKNING

VD:s INLEDNING	3
KULTURLANDSKAPET HAR MÅNGA VÄRDEN	4
SAMARBETE ÖKAR MÅNGFALDEN	6
INVESTERINGAR FÖR FRAMTIDEN	8
GLÄDJE FÖR MÅNGA	9
GRÄNSÖVERSKRIDANDE	10
INTERVJU	11
LÄNET RUNT	14
EN MÅNGFALD AV FINANSIÄRER	23

Mindre bastardsvärmare. Foto: Gillis Aronsson.

Redaktör:

Anett Persson

Författare:

Tommy Lennartsson	Kulturlandskapet har många värden
Frida Hermanson	Gränsöverskridande Broborg – ett samspel mellan natur och kultur
Björn-Gunnar Lagström	Samarbete ökar mångfalden Glädje för många
Maria Hoflin	Investeringar för framtiden Restaurering med krisla i fokus
Pär Eriksson	Ångar återskapas genom lokal samverkan Älvängar och svämskogar vid Dalälven Tenabadet – en badplats med rara gäster Ekjättarnas återkomst i Länna
Gillis Aronsson	Småskalig mosaik i Hagalund Målarlandskap i förändring

Foto omslag:

Ola Jennersten och Gillis Aronsson

För hundra år sedan var den tidens välbetade och lieslagna kulturlandskap så självklart att det inte platsade som naturtyp i Biologiska museet. Att det var en produkt av människors slit för födan och husdjurens överlevnad var ingen självklarhet, inte ens för dåtidens lärda professorer. Landskapet i Uppland hade funnits så länge man kunde minnas och verkade konstant, nästan som en naturlag.

På den tiden dominerade de lieslagna ängsmarkerna och naturbetena. Arealen brukad åker var mycket liten. Men i dag är det precis tvärtom. Det finns ytterst lite ängsmark kvar i Uppland och betesmarkerna växer igen till skog i snabb takt. Det kulturlandskap som vi har våra rötter i och lärt oss att älska, med vidkroniga stora lövträd, kor, får, gårdstun och halvöppna betade skogar, har ändrats radikalt på kort tid. Det har blivit fattigare på upplevelser och biologisk mångfald.

Upplandsstiftelsen har som syfte att bevara variationen i det uppländska landskapet och ett rikt växt- och djurliv. Vi undersöker var de värdefullaste områdena finns och samarbetar med ägarna och djurhållarna för att markerna ska bevara sina unika växter och djur. Samtidigt bibehålls de historiska och vackra landskap som vi trivs i. Här vill man gärna bo och det gynnar turismen.

När markerna restaurerats kan ägaren få ett högre miljöstöd. Många jordbrukare blir på så sätt både naturvårdare och livsmedelsproducenter. Näringsläckaget till Östersjön minskar samtidigt. Och konsumenten får ett kött av högre kvalitet.

I den här årsskriften presenterar vi några exempel på projekt och åtgärder för ökad mångfald i kulturlandskapet. Det är en översikt. För mer detaljerade beskrivningar och tips på platser att besöka kan jag rekommendera vår hemsida och de publikationer som redovisas där.

Jan Lundqvist

Jan Lundqvist. Foto: Berndt Godin.

KULTURLANDSKAPET HAR MÅNGA VÄRDEN

ÖPPET KULTURLANDSKAP GER LEVANDE LANDSBYGD

Utanför entusiasternas krets är det säkert många som undrar varför det satsas samhällsmedel på att sköta det uppländska kulturlandskapet. På lokal nivå är det lätt att hitta argument för en sådan verksamhet. Ingen tycker om att se sin gård eller hembygd växa igen, att se blommor, fjärilar och ett ljusst och varierat landskap försvinna. En variation av olika betesmarker skapar förutsättningar för livskraftiga jordbruk och lokal produktion i bygder som annars knappast kan konkurrera på den globala jordbruksmarknaden. Med en levande landsbygd och ett vackert landskap följer förutsättningar för småskalig turism och för attraktivt sommarboende. Och, allra viktigast, de skapar förutsättningar för välbefinnande, framtidsanda och utveckling.

I ett kulturlandskap som brukas och vårdas finns många olika värden.

Foto ovan och nedan: Gillis Aronsson.

Foto ovan: Berndt Godin. Foto nedan: Gillis Aronsson.

NATUREN TILL VÅR TJÄNST

I själva verket är de småskaliga kulturlandskapen i Uppland bra exempel på hur vi människor är beroende av naturen och landskapet. Naturen tillhandahåller så kallade ekosystemtjänster; den förser bygderna med tjänster och produkter som människan behöver. En tjänst är skönhet och upplevelser, förvisso tämligen diffusa nyttoaspekter men som ändå har stor betydelse för en bygds attraktionskraft, befolkningstrender och liknande. Exempel på en mer renodlad produkt från det uppländska kulturlandskapet är naturbete, det vill säga foder för produktion av exempelvis naturbeteskött. Naturbete, bete på ogödslade marker, kan inte skapas med tekniska lösningar utan förutsätter det man brukar kalla funktionella ekosystem.

NATURENS EKONOMISKA VÄRDE

Kan man beräkna det ekonomiska värdet av ekosystemtjänsterna och Upplandsstiftelsens och brukarnas arbete med kulturlandskapet? Sådana beräkningar kan baseras på olika typer av resonemang. Ett sätt är att uppskatta värdet på varor och tjänster som mer eller mindre direkt baseras på ekosystemtjänster, exempelvis på gårdarnas produktion och sysselsättning, på turism och sommargästernas konsumtion. Ett annat sätt är att beräkna vad det skulle kosta att ersätta eller återställa ekosystemtjänster som gått förlorade. Upplandsstiftelsens arbete med restaurering av kulturlandskap visar tydligt att det är värt mycket att hålla en betesmark igång. När den växt igen är det mycket dyrt att med röjning och stängsel sätta den i stånd igen.

*Röjarlaget tar paus i Gredelby hage, Knivsta.
Foto: Karin Ek.*

SAMARBETE ÖKAR MÅNGFALDEN

MÅNGA ÅR AV SAMARBETE

Upplandsstiftelsen har under de senaste 15 åren arbetat mycket aktivt med åtgärder i kulturlandskapet för att förbättra förutsättningarna för växter och djur. Vår metodik bygger på restaurering av biologiskt värdefulla betes- och slåttermarker och förutsätter ett nära samarbete med djurhållare och markägare. Arbetet utförs med starkt stöd från Världsnaturfonden WWF och andra naturvårdsorganisationer.

VÄRDEFULLA MARKER RESTAURERAS

I samarbete med över 150 markägare och djurhållare har vi restaurerat mer än 3 000 ha naturbetesmarker bland annat i Mälardalen, Länna-Almunge och Roslagens kust. I praktiken svarar som regel Upplandsstiftelsen för restaureringsarbetet, ofta med stöd från WWF. Därefter släpps betesdjur på. Tack vare detta samarbete så kommer flera miljoner kronor årligen in till mark- och djurhållarna via EU:s stöd för landskapsarbetet.

UPPLANDSSTIFTELSEN DRIVER PÅ

För att klara vården av kulturlandskapet krävs att många parter samverkar. Intresserade och engagerade markägare är förstås en förutsättning men mycket annat måste också fungera. Upplandsstiftelsen har en fri roll, vi är ingen myndighet, vilket är en styrka i vårt arbete som samarbetspartner. Vi fungerar som lots och plattform för ett stort antal projekt som berör omfattande arealer av länets mest värdefulla kulturmarker. Samarbetet med markägare och ett antal organisationer initieras och leds ofta av oss med finansiering från bland annat WWF, Naturvårdsverket och EU:s miljöfonder.

Klöverblåvinge. Foto: Gillis Aronsson.

*Den vackra
axveronikan
trivs i Roslagens
kalkrika hagmarker.
Foto: Gillis Aronsson.*

INVESTERINGAR FÖR FRAMTIDEN

BIOLOGISK MÅNGFALD GER MÖJLIGHETER

En bygd med nedlagda jordbruk, förfallna gårdsmiljöer och granplanterade åkrar förlorar i attraktionsvärde både för människor och för växter och djur. Genom vårt naturvårdsarbete vill vi stärka den biologiska mångfalden samtidigt som våra insatser leder till stärkt ekonomi, både för lantbrukare, markägare och för samhället i stort.

HINDER SOM MÅSTE ÖVERBRYGGAS

Att återställa igenväxande ängs- och hagmarker och börja sköta dem igen är en av de viktigaste åtgärderna för att gynna biologisk mångfald i kulturlandskapet. Det finns dock många hinder som kan göra att arbetet försvåras. Höga investeringskostnader i ladugårdar och restaurering, bristande kunskap om biologiskt värdefulla marker och en åldrande kår av jordbrukare är några av hindren som kan dyka upp. Ett annat hinder kan vara att det är svårt att få till kontinuerlig skötsel av markerna på grund av brist på betesdjur eller tid hos brukaren. Till sist kan även nämnas EU-stödets komplicerade regelverk. Små felbedömningar av den som söker stöden kan göra att större delen av stödet, som kan utgöra betydande del av årsinkomsten, dras in.

UPPLANDSSTIFTELSEN INVESTERAR FÖR BIOLOGISK MÅNGFALD

Vårt arbete med kulturlandskapet har bidragit till en positiv utveckling för biologisk mångfald och landsbygden i stort. Flera naturreservat har bildats för att säkra en långsiktig skötsel av områdenas ängs- och hagmarker. Som ett led i att överbrygga hinder har vi bland annat medverkat till att rationella ladugårdar byggts, och att omfattande restaurering av kulturmarkerna utförts. Våra landskapsprojekt har bidragit till att stora arealer värdefulla ängs- och hagmarker restaurerats på privata marker. Detta har bland annat åstadkommit genom att kartlägga och inventera områden, ge ersättning till stängselmaterial, hjälpa brukare att söka restaureringsstöd från Jordbruksverket, anordna möten, kurser och enskild rådgivning. Arbetet med hotade arter har också genererat omfattande åtgärder, främst för att få till bete och slåtter igen. Lokala brukare och företagares omfattande insatser liksom vår kompetens i att söka medel till restaureringsinsatser har spelat en avgörande roll för att driva arbetet framåt.

STÄRKER BYGDEN

Det är inte bara den biologiska mångfalden som gynnas av de investeringar som genomförts i kulturlandskapet. I det fina samarbetet mellan organisationer, myndigheter och privatpersoner har det också utvecklats andra nyttor, som att:

- Många jordbrukare har stärkt sina företag genom att vara både producenter av jordbruksprodukter och vårda landskapet med ersättning från EU:s miljöstödet.
- Sju nya ladugårdar har uppförts med stöd från Naturvårdsverket, WWF, Upplandsstiftelsen m fl. Syftet är att långsiktigt säkerställa beteshävderna av särskilt biologiskt värdefulla markområden. Detta ger god skötsel av drygt 800 ha naturbetesmark. Huvuddelen av de företagare som driver gårdarna är yngre barnfamiljer i kust- och skärgårdslandskapet.
- Omfattande externa ersättningar har kommit in till länet för restaureringar m m. Förutom de ca 10 miljoner kronorna i årligt miljöstödet som kommer in till brukarna har WWF, Naturvårdsverket, Länsstyrelsen, EU-fonder m fl bidragit med ytterligare ca 15 miljoner kronor.
- Tillgängligheten till landskapet ökas markant då många av de restaurerade områdena ställs i ordning med naturstigar, fikaplatser och fågeltorn.
- Ett välskött landskap med stor variation samt rik flora och fauna är dessutom attraktivare såväl för fastboende som för besökare. Detta gynnar förstås inflyttning, handel och turistföretagare.

Den nya ladugården vid Gräsö gård, Östhammar stod klar 2009, och rymmer ca 80 djur. Foto: Anett Persson.

GRÄNSÖVERSKRIDANDE

TILLSAMMANS ÅSTADKOMMER VI MER

Landskapen och arterna i de kustnära regionerna kring Östersjön är likartade liksom problematiken kring förlust av biologisk mångfald. Väldsnaturfonden WWF samarbetar med ett nätverk av landskapsvårdande organisationer kring Östersjön där bland annat Lettland, Estland och Sverige ingår. I Sverige är Upplandsstiftelsen en viktig part.

Genom nätverkets gränsöverskridande samarbete kan vi utbyta erfarenheter kring skötsel av kulturlandskapet. Ett exempel där vi gemensamt kan åstadkomma mer är att hitta lösningar på problematiken med tillrinning av närsalter till Östersjön. Runt Östersjön finns cirka 4 miljoner hektar naturbetesmarker och våtmarker. Att bedriva optimerad och extensiv köttproduktion med avancerad kunskap och bästa teknik skulle påtagligt minska tillrinningen av närsalter till Östersjön samtidigt som kvalitetskött produceras och biologisk mångfald bevaras.

Tillsammans åstadkommer vi mer. Foto: Anett Persson.

Inga Racinska, Latvian Fund for Nature, Lettland, ingår i det nätverk av landskapsvårdande organisationer som samarbetar med Världsnaturfonden WWF. Här beskriver hon kortfattat hur läget för kulturlandskapet i Lettland ser ut, en bild som inte är helt olik den vi ser i Sverige.

- Kan du beskriva vilken situation Lettlands kulturlandskap befinner sig i idag?
Idag brukas ca 25% av Lettlands yta av jordbruket jämfört med ca 50% i slutet av 1920-talet. Omfattande arealer växer igen och övergår i skog. Samtidigt står vi fortfarande inför storskalig markavvattning och upplöjning av ängs- och hagmarker till åkermark, som inleddes under Sovjettiden. Detta har drastiskt minskat mångfalden i vårt kulturlandskap. År 2010 hävdades mindre än 1% av våra naturbetesmarker och ängsmarker. På Lettlands lista över hotade arter hittar man t ex 20 ängs- och hagmarksväxter. Så jag kan konstatera, med sorg, att vi håller på att förlora våra naturbetesmarker och ängsmarker.
- Vilka problem stöter ni på vid skötseln av naturbetesmarker och slåtterängar i Lettland?
Det största problemet är att denna typ av markområden överges då de är svårare att sköta än gödslade och plöjda åkrar. Markområden med höga natur- och kulturvärden som t ex översvämningsmarker, små slåttermarker och trädbärande hagar överges först eftersom de ofta är svårtillgängliga och skötseln kräver mer arbetskraft än en åkermark. Idag uppmuntras inte våra lantbrukare att sköta dessa marker. Skötseln av naturbetesmarker är delvis beroende av miljöstöd och det ger inte incitament för långsiktig hävd. Skötseln måste integreras i produktionen.
- Vilka lösningar ser du på problemen med att sköta dessa marker?
Sannolikt måste det skapas efterfrågan på produkter från naturliga betesmarker. Annars finns inte incitamenten att sköta markerna. Därför bör vår gemensamma insats riktas mot att hjälpa lantbrukare att utveckla, marknadsföra och sälja produkter med höga tilläggsvärden – en natur och ett landskap som sköts samt en levande landsbygd.

Även påtagligt hårt nyttjade områden kan hysa värdefulla miljöer för växter och djur, vilket torrängsmiljöer vid en golfbana i anslutning till Älvkarleby är bra exempel på. Här har vi i samarbete med golfklubben satt upp informations-skylltar längs banan. Klubben har också anpassat sin skötsel av banan för ökad naturhänsyn. Foto: Pär Eriksson.

MÅNGA SÄTT ATT VÄRNA BIOLOGISK MÅNGFALD

Hela länet är vårt arbetsfält. Här har vi under många års tid varit aktiva med genomförande av åtgärder i kulturlandskapet. Metoderna liksom objekten har varierat under årens lopp men målet har i de flesta fall varit detsamma; att gynna biologisk mångfald, sprida kunskap och bidra till landsbygdsutveckling.

Här följer några exempel på objekt som vi har arbetat med i länets kommuner.

Laduskär, Östhammar, ett av många områden som åter sköts och därmed återfått en rik biologisk mångfald. Foto: Ola Jennersten.

ÄNGAR ÅTERSKAPAS GENOM LOKAL SAMVERKAN

I Älvkarleby kommun finns idag bara ett jordbruk med djur kvar. Överallt ser man dock fortfarande spår av det småskaliga kulturlandskap, ett mosaiklandskap av skog och ängsmarker, som för inte så länge sedan karaktäriserade stora delar av Uppland.

Upplandsstiftelsen har i samverkan med Älvkarleby kommun arbetat med att återskapa en del av detta landskap och på senare år har flera små skogsängar restaurerats och brukas åter som slåtterängar. Mest påtagligt för allmänheten är nog de fantastiska ängarna på Rotskär i direkt anslutning till Skutskär.

Älvkarleby har också många så kallade rikkärr, en biologiskt mycket värdefull miljö som idag hotas av att försvinna på grund av utdikningar och igenväxning. Ett par sådana rikkärr har vi nu restaurerat och hålls öppna genom slåtter och röjning. Naturskyddsföreningen i Älvkarleby och Länsstyrelsen har varit till värdefull hjälp i detta arbete.

Även starkt nyttjade områden kan vara värdefulla för växter och djur, vilket torrängsmiljöer vid en golfbana i anslutning till Älvkarleby är bra exempel på. Här har vi i samarbete med golfklubben satt upp informationsskyltar längs banan. Klubben har också anpassat sin skötsel av banan för ökad naturhänsyn.

ÄLVKARLEBY

Skolungdomar hjälper till med slåttarna på Rotskärs ängar. Nedan: Kattunvisslaren är alltmör ovanlig men finns fortfarande kvar på hävdade ängs- och hagmarker i Älvkarleby.
Foto: Pär Eriksson.

TIERP

ÄLVÄNGAR OCH SVÄMSKOGAR VID DALÄLVEN

Längs nedre Dalälven finns landets finaste exempel på älvängar och lövrika strandskogar. Miljöerna har bildats genom de regelbundna översvämningarna utmed älven och förstärkts genom slätter och bete. Översvämningarna har dock blivit mindre i takt med att kraftverk och dammar anlagts. Det är också länge sedan det naturliga höet på älvängarna slogs. Följden har blivit att de unika naturmiljöerna med dess rika flora och fauna som utmärker nedre Dalälven är hotad.

Våra undersökningar har visat att stora arealer vuxit igen under de senaste 50 åren och att större delen av de gamla ekarna hotas av konkurrens från bland annat gran som nu kunnat etablera sig på mark som förr översvämmades. För att återskapa de värdefulla naturmiljöerna längs nedre Dalälven arbetar vi på flera fronter. De senaste åren har vi bland annat haft ett samarbete med kraftbolaget Fortum som avsatt pengar till åtgärder som mildrar effekterna av kraftverkens verksamhet. Vi samarbetar med Bergvik Skog AB kring skötsel av älvängar och frihuggning av äldre ek och tall. Dessutom genomförs omfattande insatser i form av restaureringar och beteshävd framför allt i naturreservatet Bredforsen nära Söderfors som Upplandsstiftelsen äger och förvaltar.

Några älvängar sköts nu åter med hjälp av betesdjur i naturreservatet Bredforsen. Sumpviolen är idag en ovanlig syn, men går att finna på tidvis översvämmade marker utmed Dalälven.

Foto nedan: Gillis Aronsson, th: Pär Eriksson.

RESTAURERING MED KRISSLA I FOKUS

På Gräsöns östra sida ligger det gamla hemmanet Oxsten. Gården och dess marker har brukats under lång tid och är i sin helhet mycket vacker med mängder av gamla hamlade askar och björkar, trädgårdesgårdar och rik ängsflora.

Vid en av våra inventeringar 2005 visade det sig att Oxsten förmodligen hyser de rikligaste förekomsterna av örten krissla (*Inula salicina*) i Uppsala län. Krissla är en karaktäristisk ört för Upplandskusten men blir allt mer sällsynt. Flertalet mycket ovanliga fjärilar och skalbaggar är beroende av krisslan, däribland sköldbaggarna *Cassida ferruginea* och svartbent sköldbagge (*C. murraea*). Även sköldbaggarna visade sig finnas i rikliga mängder på fastigheten.

Oxstens gård hade vid tidpunkten för inventeringen stått och vuxit igen under många år och hade precis fått en ny ägare. Ägaren ville gärna att markerna skulle återställas till den vackra kulturmiljö som funnits tidigare i området. Vi kunde därmed ganska omgående starta ett positivt restaureringsarbete. Då åtgärderna visade sig vara omfattande sökte och beviljades vi restaureringsstöd från Jordbruksverket för områdena kring gården.

Förutom nu genomförda restaureringar har en nyuppsatt trädgårdesgård runt de två större betesområdena bidragit ytterligare till den fina landskapsbilden. Förutsättningar har skapats för en långsiktig skötsel som gynnar krissla och många andra arter.

Svartbent sköldbagge (tv) liksom flera fjärilsarter är beroende av krissla.

Foto tv: Niklas Bengtsson, nedan: Anett Persson.

HEBY

TENABADET – EN BADPLATS MED RARA GÄSTER

Tenabadet ligger mellan Järlåsa och Vittinge ett par mil väster om Uppsala. Badplatsen är populär och sköts med hjälp av Heby kommun och Vittinge byalag. Den kan nås med bil men även genom att vandra Upplandsleden som går förbi badet.

När gamla växtplatser för ängsskära skulle återbesökas i jakten på att finna lokaler för den sällsynta och hotade fjärilen ängsskäreplattmal, visade det sig att Tenabadet var mer än bara en fin liten badplats. I anslutning till själva badet finns små ängar som inte har brukats på många år men som ändå inte växt igen. Här är floran rik på växter som ängsvädd och ängsskära, arter som härrör från en tid när ängarna slogs och betades.

När vi började titta närmare på området gjordes flera häpnadsväckande fynd av fjärilar som idag är på väg att försvinna från stora delar av landskapet både här och i övriga Europa. Efter att ha etablerat en kontakt med markägaren Uppsala Akademiförvaltning har Upplandsstiftelsen nu röjt delar av området och även börjat slå delar av ängarna. Tenabadet är ett bra exempel på naturområden där både biologisk mångfald och människors trevnad värnas.

Den återupptagna skötseln av de gamla ängsmarkerna vid badet skapar goda förutsättningar för flera arters överlevnad, däribland väddnåtfjäril. Foto: Pär Eriksson.

EKJÄTTARNAS ÅTERKOMST I LÄNNA

UPPSALA

Upplandsstiftelsen driver sedan många år ett projekt som vi kallar Länna eklandskap. Här försöker vi återskapa det vackra kulturlandskapet kring samhället Länna, ett par mil öster om Uppsala stad. Naturen är ovanligt rik på gamla ädla lövträd av ek, alm och lind. Mer än 2 000 gamla lövträd är registrerade i trakten.

Orsaken till den rika förekomsten av ädla lövträd står både att finna i naturligt goda förutsättningar för dessa, och områdets historia med flera herrgårdar där man sparade gamla träd i parker, alléer och hagmarker kring husen. Sedan 1950-talet har många små odlingsytor planterats igen med gran och många gamla lövträd hotas av igenväxning. Eken är särskilt känslig för konkurrens om ljus och utrymme.

Projektet bedrivs i samverkan med skogsbolaget Holmen Skog och flera privata markägare. Länsstyrelsen och Uppsala kommun har bidragit ekonomiskt till projektet. Som ett resultat av arbetet har 100-tals gamla lövträd frihuggits och många gamla hagmarker och bryn har röjts fram och hävdas av betesdjur.

Vid Länna gård tronar åter ekarna i ett öppet landskap. Foto: Pär Eriksson.

KNIVSTA

BROBORG – ETT SAMSPEL MELLAN NATUR OCH KULTUR

Broborg är belägen på ett höjddparti vid Storåns dalgång. På krönet ligger den mäktiga fornborgen med två ringvallar. När man står på Broborghöjdens branta och grovblockiga moränhöjd blickar man ut över gamla farleder. Under bronsåldern gick vattnet upp till foten av höjden och just här var sundet trångt vilket gjorde farleden lätt att övervaka från borgen. På Broborghöjden ligger även ett gravfält, torplämningar och två källor.

Bönder och boskapsskötare har präglat landskapet och växter och djur har anpassat sig på och kring Broborg i århundraden, kanske under tusen år. Ängs- och hagmarksfloran är därför ett levande kulturminne som kräver fortsatt skötsel för att överleva. År 2009 återinfördes bete med ett 60-tal får tillhörande en lokal lantbrukare. Förutom floran finns det en rik fjärils- och insektsfauna i anslutning till Broborg samt ett stort antal gamla ekar som också är knutna till det hävdade kulturlandskapet.

Broborg är ett exempel på vårt goda samarbete med Länsstyrelsens kulturmiljöenhet. Upplandsstiftelsen förvaltar Broborg och Knivsta kommun underhåller stigen som ingår i Husby-Långhundra leden.

Utsikten från Broborg är än idag imponerande. Foto: Åsa Sjögren.

SMÅSKALIG MOSAIK I HAGALUND

I bygden nordöst om Örsundsbro finns en småskalig mosaik av åker- och betesmarker omväxlande med lövlundar och skogsdungar. Denna variation i landskapet har skapat förutsättningar för en rik fauna och flora. Här ligger Hagalunds naturreservat, mellan Björnome och Sävåån. Reservatet, som är 38 ha stort, består av hassellundar, små skogspartier och mellanliggande, mer eller mindre öppna beteshagar. Trakten kring Sävåån har varit bebodd och brukad under mycket lång tid, och spår efter äldre tiders hävd syns i det öppna landskapet liksom i skogsmarken, trots omfattande förändringar under senaste halvsekle.

Den stora omdaning av jordbrukslandskapet under 1900-talet med upphörd slätter, konstgödsling, igenväxning och skogsplantering av tidigare öppna marker förekom givetvis även i området kring Hagalund. Men sedan reservatet bildades 2004 har vi arbetat med att återskapa delar av det tidigare landskapet. Granplanteringar på gamla åkermarker har avverkats och igenväxande hagar har stängslats och betas nu åter. Restaureringen har resulterat i att många djur och växter gynnats, bland annat hävdberoende arter såsom backsmultron, rödkämpar och knölsmörlomma.

ENKÖPING

Även vintertid är Hagalund ett mycket vackert område att besöka.

Nedan: Knölsmörlomma. Foto: Gillis Aronsson.

HÅBO

MÄLARLANDSKAP I FÖRÄNDRING

Upplandsstiftelsen har på uppdrag av Håbo kommun nyligen genomfört en inventering av kommunen där vi dokumenterat olika naturvärden i skogs- och jordbrukslandskapet.

Slående är att huvuddelen av de områden som har stor artrikedom under lång tid har nyttjats genom slätter, bete, lövtäkt eller plockhuggning. Även om mycket har förändrats under senare decennier, med upphörd hävd, konstgödsling och barrskogsplantering, finns många spår från äldre tiders markanvändning kvar.

Inventeringen visade att det inom Håbo kommun finns ett drygt 30-tal betesmarker som har höga naturvärden och lång kontinuitet av hävd. Några sköts fortfarande, men de flesta befinner sig tyvärr i en igenväxningsfas där gamla vidkroniga träd och sällsynta och hotade arter riskerar att försvinna. För att delvis motverka denna negativa utveckling arbetar vi aktivt i Kalmarnäsländets naturreservat med att frihugga gamla ekar och åter få området betat.

Den fina Fågelhagen, söder om Skokloster betas fortfarande och är hem för många växter och djur. På torrbackarna kan man bland annat finna backnejlika.

Foto: Gillis Aronsson.

EN RIK MÅNGFALD AV FINANSIÄRER

Upplandsstiftelsen tackar samtliga för ett fint stöd i arbetet med att bevara flora och fauna i kulturlandskapet.

LÄNSSTYRELSEN
UPPSALA LÄN

BERGVIK SKOG

HOLMEN
SKOG

UPPLANDSSTIFTELSENS ÅRSSKRIFT 2010

Upplandsstiftelsen har under de senaste 15 åren arbetat aktivt med åtgärder i kulturlandskapet. Metoderna liksom objekten har varierat under årens lopp men målet har i de flesta fall varit detsamma; att gynna biologisk mångfald, sprida kunskap och bidra till landsbygdsutveckling.

Upplandsstiftelsen bildades 1972 för att "underlätta och stimulera allmänhetens friluftsliv" samt "verka för bevarande och skydd av den uppländska naturen". Stiftelsen driver en mängd projekt, både för att främja naturvården och för att utveckla friluftslivet. Stiftelsen äger och förvaltar drygt trettio naturområden i länet, varav hälften är naturreservat. En del är fritidsområden med campingplats eller stugby samt badstränder och strövmarker. Andra har som huvudsyfte att bevara och vårda arter och naturmiljöer.

Stiftelsen ansvarar också för tre kanotleder. Genom vår naturskola stimulerar vi lärare och elever till mer uteverksamhet. Vi sprider kunskap om länets natur, naturvård och friluftsmöjligheter genom skrifter, foldrar, vår hemsida och Biotopia.

Upplandsstiftelsens medlemmar är landstinget och kommunerna i Uppsala län.

NATURVÅRD & FRILUFTSLIV

Box 26074, 750 26 Uppsala
info@upplandsstiftelsen.se
www.upplandsstiftelsen.se
www.smultronstallen.nu